

der dog maa opfattes som en Oversættelse af det danske Vesterhav, ikke af Vestersø. Paa et fransk Kort fra 1766 kaldes Vesterhavet Mer d'Allemagne; men paa andre franske Kort fra omtrent samme Tid bruges Betegnelsen Mer de Danemark om hele Havet fra Calais til Spitzbergen. Paa et italiensk Kort (trykt i Venedig 1781) betyder Mare Danese derimod Kattegattet¹. — Endnu paa danske Skolekort fra 1819—20² er der nogen Usikkerhed tilstede. Navnet Nordsøen bruges om Skagerak og den nordlige Del af Vesterhavet hen til Thy, medens Ordet Vesterhav staar ud for Slesvigs Vestkyst, Nordsøen atter ud for Holstens Kyst, og endelig Navnet Det tyske Hav ud for Hollands Kyst.

Navnet Vestersøen vil man næppe finde i noget Atlas. Det har alle Dage her i Danmark kun været en almindelig, ret ubestemt Betegnelse for de nordlige og vestlige Have.

3.

Nyere tysk Historieforskning vedrørende Slesvig og Holsten.

Af Aage Friis.

Slesvigs og Holstens ældre og nyere Historie har siden 1864 til Stadighed været Genstand for omfattende Behandling af danske Historikere, der med særlig Forkærlighed har optaget de mest omtvistede Emner til ny Prøvelse. En tilsvarende Beskæftigelse med de afgørende Punkter i Hertugdømmernes Historie kan ikke siges at have fundet Sted fra tysk Side, hverken af tyske Historikere i Almindelighed eller specielt af den Kreds, der i det forløbne halve Aarhundrede har været knyttet til Kieleruniversitetet eller til Hertugdømmerne. Der kan vel paavises en Række værdifulde tyske Bøger eller Afhandlinger om Hertugdømmernes Historie eller Topografi, men selv om man fremdrager betydningsfulde Samlinger, saasom de mange Bøger og Afhandlinger, der er udgivet af *Verein für schleswig-holsteinische Kirchengeschichte*, af Selskabet for Byen Kiels Historie, og om Kieleruniversitetet, eller man tænker paa Værker som A. Sach: *Das Herzogtum Schleswig*, Detlefsen: *Geschichte der Elbmarschen*, Sering: *Erb-*

¹ Alle disse Kort findes i det kgl. Bibliotheks Kortsamling.

² Samling af 50 smaa Landkort i Træsnit til Brug for Skolerne paa Landet. Af S. E. Holm 1826.

recht und Gerichtverfassung in Schleswig-Holstein, og de i det sidste Aarti udkomne Monografier om Augustenburgerne, kan det næppe ændre Helhedsindtrykket af, at Hertugdømmernes politiske og nationale Fortidsudvikling i en ganske anden Grad har ligget danske end tyske Historikere paa Sinde.

En af Aarsagerne hertil kan vel findes i, at de Historikere, der som knyttet til Universitetet i Kiel og til Statsarkivet i Slesvig skulde have særlig Foranledning til at fordybe sig i Hertugdømmernes Historie, i Reglen kun har levet der for kort Tid. Det gælder den fremragende Forsker Professor F. Rachfahl, der kom til Kiel 1908, men allerede 1914 blev kaldet til Freiburg. Andre som den originale Karl Schirren (d. 1910) og den kundskabsrige Chr. Volquardsen (d. 1917), der begge levede meget længe i Kiel, var beklagelig uproduktive og havde deres videnskabelige Interesser bundet andetsteds. Kyndige Arkivmænd som Dr. Hille og Dr. de Boor har set deres Hovedopgave i at ordne og tilrettelægge Statsarkivet i Slesvig for Historikerne. Man kan ikke andet end beklage, at den tyske Historieforsknings store Arbejde i den sidste Menneskealder i meget ringe Grad er kommet Emner af de dansk-tyske Grænselandes Historie til Gode. Men den tyske Behandling af disse Emner har endvidere i ikke ringe Grad savnet baade fast Plan og Kendskab til de Resultater, den samtidige danske Forskning har tilvejebragt. Endnu forekommer der Tilfælde, hvor en tysk Forfatter først »nachträglich« bliver opmærksom paa danske Hovedværker vedrørende det Emne, han behandler, eller hvor slige Hovedværker kun citeres paa anden Haand og benyttes ganske ufyldstgørende.

Til disse tilbageskuende kritiske Bemærkninger maa dog nødvendigvis føjes en Fremhævelse af, i hvilken Grad danske Forskere i den forløbne Tid under deres Arbejde med Slesvigs og Holstens Historie har mødt Imødekommenhed i Hertugdømmerne. Der er næppe een dansk Forsker, der ikke har mødt stor Velvilje i Statsarkivet i Slesvig eller i Bibliotekerne i Kiel, og den slesvig-holstenske Adel har beredvillig oplukket sine Privatarkiver for danske Forskere. F. Eks. Dr. L. Bobé og disse Liniers Forfatter har mødt en Velvilje og Tillid, der fri for enhver smaalig politisk eller national Fordom har strakt sig til det muliges yderste Grænse.

En Oversigt over den historiske Litteratur, der i de sidste Aar er fremkommet i eller om Slesvig og Holsten, giver imidlertid i flere Henseender gode Løfter for Fremtiden. Midtpunktet for den tyske historiske Forskning i Hertugdømmerne har siden 1833 været *Gesellschaft für schleswig-holsteinische Geschichte*, der fra 1897 udskilte den særlige Behandling af Lauenburgs Historie fra sit Omraade og siden 1870 har udgivet sit i Omfang stadig voksende *Zeitschrift*, der — uden at medregne de ældre slesvig-holstenske historiske Tidsskrifter, det er en direkte Fortsættelse af — i 1916 er naaet til det 46. Bind. I Tilslutning til de i 1899 og 1904 udgivne Registre til Bind 1—20 og 21—30 er i 1914 udkommet Register til Bind 31—40. Disse tre Registre slutter sig til Albertis i 1873 udgivne Register til de før 1870 i Hertugdømmerne udkomne »*Zeitschriften und Sammelwerke für Schlesw.-Holstein-Lauenburgische Geschichte*«. Et vigtigt Supplement til disse ældre Registre vil nedenfor blive omtalt.

En betydningsfuld Epoke i Selskabets og Tidsskriftets Virksomhed indlededes i 1898, da Professor R. v. Fischer-Benzon (f. 1839), der fra 1895 til sin Død 22. Juli 1911 var Leder af det nyoprettede schleswig-holsteinische Landesbibliotek i Kiel, overtog Redaktionen af det historiske Tidsskrift. Denne ejendommelige Mand, der ikke var systematisk uddannet Historiker men Naturforsker, vendte i Aarenes Løb sin Interesse mod Hertugdømmernes Historie. Det blev en Hovedopgave for ham ved Ordning og Udvidelse af Landsbiblioteket og ved sin Redaktion af det historiske Tidsskrift at give Studiet af Hertugdømmernes Historie et bedre Grundlag end hidtil i alsidig og kritisk Forskning. I Landsbiblioteket samlede han med Flid og Møje alle Steder fra, ikke mindst fra Danmark, al Litteratur, der direkte eller indirekte berørte Hertugdømmerne. Ved hans Redaktion af Tidsskriftet blev det særlig betydningsfuldt, at han fra og med Aaret 1897 fik afløst de tidligere ret tilfældige Meddelelser om nyudkommet historisk Litteratur med en regelmæssig og saavidt muligt udtømmende aarlig »*Litteratur-Bericht*«. Han udarbejdede selv denne til sin Død og lagde et for en ikke-historisk uddannet Mand forbavsende stort Kendskab til historisk Litteratur for Dagen. Han viste kritisk Sans og omfattende historisk Forstaaelse i sine Referater af eller Bemærkninger om den nyudkomne

Litteratur, hvor han i videste Omfang tog Hensyn til dansk Forskning; hans hele Virksomhed var præget af ærlig Stræben efter Objektivitet, selv om han ved enkelte Lejligheder lod fremtræde en meget ensidig Betragtning af den nationale Kamp i Nordslesvig. Efter Fischer-Benzons Død er denne nyttige og værdifulde »Litteratur-Bericht« blevet overtaget af den holstenske Godsejer Hr. P. v. Hedemann-Heespen og dermed lagt i Hænderne paa den Mand i Hertugdømmerne, der i Øjeblikket ubetinget har de bedste Forudsætninger for ikke blot at føre den videre, men i det hele for fremtidig at sikre Hertugdømmernes Tidsskrift som Hjemsted for en objektiv Udforskning af slesvig-holstensk Historie. Hr. von Hedemann, en kraftig og meget arbejdsdygtig Mand i sine bedste Aar (f. 1869), er ikke systematisk videnskabelig uddannet, men Autodidakt eller — som han i Fortællingen til sit Hovedværk selv har udtrykt det — Dilettant og ønsker sig betragtet som saadan. I en Række Aar havde han arbejdet i den preussiske Forvaltningstjeneste i og uden for Hertugdømmerne, indtil han som Regierungsrat i 1909 gik ud af Statstjenesten for at drive sit fædrene Gods Deutsch Nienhof ved Westensee i Holsten, som han havde overtaget i 1905. Ved Siden af sin Godsejervirksomhed har han ivrig arbejdet med Studier over Hertugdømmernes Historie, hvortil han fra sin tidligste Ungdom følte sig draget. Hans første historiske Sysselsættelse blev at ordne og gennearbejde det store gennem Aarhundreder samlede Arkiv paa Deutsch Nienhof; allerede for 26 Aar siden meddelte han i *Zeitschrift* en Fortegnelse over Arkivets Indhold, og han har siden ofte givet Publikationer derfra. I 1898 offentliggjorde han sit første Bidrag til slesvig-holstensk Historie, og siden fængslede historiske Studier i stadig stærkere Grad hans Interesse; det nære Venskab, der forbandt ham med Prof. Fischer-Benzon, paavirkede ham og bragte ham ind paa alsidigt og kritisk Studium af Hertugdømmernes Fortid. I Aaret 1906 offentliggjorde han det eneste historiske Værk i Bogform, han hidtil har udgivet, men det er til Gengæld ogsaa det mest omfattende i sin Art inden for Hertugdømmernes og den danske historiske Litteratur; det var et stort, pragtfuldt og smagfuldt udstyret tre Binds Værk om hans fædrene Gods: *Geschichte von Deutsch Nienhof und Pohlsee*. Endvidere har Hr. v. Hedemann-

Heespen i *Zeitschrift* ladet trykke en Mængde større og mindre Afhandlinger vedrørende Hertugdømmernes Agrarforhold, Retsforhold og Forvaltning, Emner, der ifølge hans personlige Forudsætninger ligger ham særlig nær. Næsten alle disse Undersøgelser er bygget paa utrykt Materiale og paa indgaaende Behandling af den ældre, meget ofte vanskelig haandterlige, trykte tyske Litteratur om Hertugdømmerne. En særlig Plads i hans Produktion indtager en Afhandling *Kultur und Adel in Schleswig-Holstein während des 18. Jahrhunderts* i *Schleswig-holsteinischer Kunstkalender* 1912. Han behandler her Emnet støttet til et stort, med Smag og Kendskab udvalgt Billedstof af Portrætter, Bygninger, Haver, Møbler og Husgeraad fra de holstenske og slesvigske Adelsgaarde og lægger for Dagen, hvor forstaaende han er trængt ind i sine Oldeforældres Tankegang og Levesæt. Det korte Omrids, han giver af hin Tids holstenske Kultur, er i Litteraturen helt enestaaende og overmaade fængslende.

I alle sine Arbejder viser Hr. v. Hedemann, uagtet han, som sagt, ikke prætenderer at være Historiker, god historisk Metode og kritisk Sans. Han er tillige en meget selvstændig Personlighed, rig paa Livserfaring og alsidig Menneskekundskab, der kraftigt hævder sine ofte meget originale Synspunkter og tager friskt og uden Fordøm paa overleverede Meninger, hvad enten det drejer sig om mere begrænsede Emner, om Værdsættelse af historiske Personer eller om de store politiske og nationale Stridsspørgsmaal. Disse Egenskaber lægger han ofte for Dagen i Anmeldelser af ny historisk Litteratur, hvor han kommer ind paa almindelige Spørgsmaal vedrørende Hertugdømmernes Fortid. Man læser intet fra hans Haand uden at faa sit Syn udvidet, selv om man undertiden ægges til Modsigelse af hans udprægede Meninger, der ikke sjældent røber ikke ringe Ensidighed, saaledes som den lidet dybtgaaende Vurdering af Neergaards »Under Juni-grundloven« i *Zeitschrift* 47. Bd. (1917). Det bør fra et dansk Synspunkt fremhæves, at Hr. v. Hedemann i Aarenes Løb med særlig Omhu har gjort sig bekendt med dansk historisk Litteratur, øjensynlig i Erkendelse af, at alsidig objektiv Behandling af Hertugdømmernes Historie er umulig for den tyske Forsker, der ikke fuldt ud benytter og behersker ogsaa de danske Bidrag til Hertugdømmernes Historie. Han følger i denne Hen-

seende de samme Synspunkter, som Fischer-Benzon hævdede. Jævnlig vil man i de af de forskellige historiske Selskaber udgivne Tidsskrifter finde Hr. v. Hedemann nævnt som den, der i ellefte Time har gjort tyske Forfattere opmærksom paa Arbejder i den danske historiske Litteratur, hvis Eksistens de beklageligvis var uvidende om. Ikke mindst siden Hr. v. Hedemann i Aaret 1913 traadte ind i det slesvig-holstenske historiske Selskabs Bestyrelse, viser en Række Anmeldelser i Tidsskriftet, hvor sagligt han kan samvirke med den danske Historieforskning i kritisk Opbygning af Hertugdømmernes Historie. Han arbejder energisk for en mere systematisk Behandling, end det fra tysk Side og specielt fra de holstenske historisk interesserede Kredse er sket siden 1864. Han er levende optaget af en Gennemforskning af de Skatte, som de holstenske Godsarkiver rummer. I *Zeitschrift* Bd. 41 for 1911 og i Bd. 45 for 1915 har han offentliggjort nyttige Oversigter og Registre over det historiske Stof i *Schleswig-holsteinische Anzeigen 1750—1836* samt i Bd. 45 som »Vorarbeit für eine Landesgeschichte« en meget vigtig Oversigt over Indholdet af alle slesvig-holstenske Tidsskrifter og Samlinger fra 1750 til Nutiden. For Forskere af Hertugdømmernes Historie er det gode Hjælpemiddel og en nyttig Supplerings af de almindelige Registre til de ældre slesvig-holstenske Tidsskrifter. Hvorhen Hr. v. Hedemann stiler med alt sit Arbejde, ser man af, at han i 1916 har skænket det landshistoriske Selskab 10.000 Mk., der skal anvendes til Udarbejdelse af en videnskabelig slesvig-holstensk Landshistorie. I det sidst udkomne Bd. for 1918 finder man fra Hr. v. Hedemanns Haand dels en højst instruktiv Sammenstilling af de trykte Bidrag til den slesvig-holstenske Industris og Haandværks Historie (*Ein Gang durch das Gewerbe unserer Vergangenheit*), dels nogle mærkelige, meget alvorlige Tidsbetragtninger om *Schleswig-Holstein und der Zusammenbruch der Neuzeit*, der vidner om, hvor dybt Krigsaarenes Erfaringer har nedfældet sig i Forfatterens Sind og præget hans historiske Syn.

I 1914 har det historiske Selskab paabegyndt Udgivelsen af en Samling *Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins*, der udkommer i tvangfri Bind og især skal optage større Kildepublikationer vedrørende den nyere og nyeste Hi-

storie, der hidtil er blevet trykt i selve Tidsskriftet; af denne Samling foreligger hidtil 6 Bind. I det første findes en Afhandling om *Die holsteinischen Elbmarschen vor und nach dem dreissigjährigen Kriege* af F. Schwennicke; i 2. Bd. er der et Bidrag af Arkivraad Dr. Kupke. Denne, der først for faa Aar siden fra fjerntliggende tyske Egne og Emner kom til Arkivet i Slesvig, arbejdede sig hurtig ind i sin nye Hjemegns Historie og sad i nogle Aar sammen med Hr. v. Hedemann og Dr. A. O. Meyer, Professor i nyere Historie ved Kiels Universitet, i *Zeitschrifts* Redaktion, indtil han i 1918 beklageligvis atter forlod Arkivet i Slesvig. Under Titlen *Vor fünfzig Jahren* har Dr. Kupke offentliggjort en righoldig Brevveksling mellem Dr. Karl Lorentzen og Førerne for det augustenburgske Parti i Aarene 1863—66, en værdifuld Samling af utrykte Breve, der kaster et nyt Lys over Punkter i den sidste Epoke af Augustenburgernes Kamp for Oprettelsen af en selvstændig slesvig-holstensk Stat. I 3. Bd. kom i 1915 en Del spredte Optegnelser og Breve fra Hr. v. Hedemanns eget Arkiv paa Deutsch Nienhof samt nogle Livserindringer, nedskrevet af Hans Hornemann van Aller, en Mand af nederlandsk-norsk Slægt, der uddannedes til Officer paa Landkadetakademiet i København i 1830'erne, men blev forsat til Hertugdømmerne, i Marts 1848 gik over til den provisoriske Regering og deltog i Treaarskrigen, under hvilken han tilbragte en Tid som Fange i København. Erindringerne er i forkortet Form aftrykt eller refereret af C. A. Volquardsen og indeholder en Række oplysende og morsomme Træk fra Livet i de militære Kredse i København i Trediverne, samt Bidrag til Forstaaelse af Brydningstiden i Fyrrerne i Hertugdømmerne. Et tilsvarende Emne behandlede i Bindet fra 1917 Livserindringer af en anden slesvig-holstensk Officer, Johannes Nikolaus von Fürsen-Bachmann (1798—1894), en Herredsfogedsøn fra Als, der uddannet til Officer i København, i 1848 blev Oberst i den slesvig-holstenske Hær. I Bindet for 1916 er det vigtigste Bidrag en halvandet Hundrede Sider stor Afhandling *Revolution und Legitimität in der Geschichte der Erhebung Schleswig-Holsteins. Untersuchungen zur Entstehungsgeschichte und zur Politik der Provisorischen Regierung*. Forfatteren er Dr. Hermann Hagenah, en yngre Gymnasielærer i Kiel, der under Afhandlingens Trykning stod i Felten og ikke selv fik lagt den sidste Haand paa

Arbejdet. Denne Afhandling er et første Forsøg paa en kritisk Vurdering af den af højst uensartede Elementer fremkaldte Rejsning i 1848. Forfatteren har i det hele benyttet Litteraturen paa fyldestgørende Maade, men kender dog hverken Neergaards eller Rubins Bøger, hvilke sidste han passende kunde have benyttet ved Indledningens kortfattede Omtale af Prægravationen. Af utrykte Kilder har han hentet adskillige værdifulde Breve i Wilhelm Ahlmanns, Karl Lorentzens, Olshausens Samwers og Schleidens Efterladenskaber. Derimod indeholder Afhandlingen den Oplysning, at der er nægtet Forfatteren Adgang til det augustenburgske Arkiv paa Primkenau, »da die Benutzung des Archivs niemandem mehr gestattet wird«. Tidspunktet for denne Tillukning, just som den augustenburgske Familie har foranstaltet en ingenlunde uangribelig Fremstilling af Hertug Christian Augusts og Hertug Friedrich (8.)s Historie, vil ikke undlade at vække Opmærksomhed hos interesserede Forskere; det fortjener dog at fremhæves, at Forfatteren til de to nævnte Skrifter, Dr. Gebauer, efter hvad Dr. Hagenah meddeler, forgæves har bestræbt sig for at skaffe ham Adgang til Akterne i Primkenau. Den foreliggende Afhandling er skrevet med rolig og saglig Kritik og yder et Bidrag til den slesvig-holstenske Bevægelses Historie, der fortjener Paaagtning; det interessanteste er Udredningen af Brydningen og Sammenspillet mellem de forskelligartede Elementer og Ideer indenfor Rejsningen og særlig af dennes Forhold til den hele tyske Bevægelse i 1848. Forfatteren synes at besidde gode Forudsætninger for fortsat frugtbart Arbejde paa dette Omraade, hvor kritisk Revision er højst fornøden. I Samlingens 6. Bind fra 1918 fremlægger Dr. Reimer Hansen en Redegørelse for General Bonins efterladte Breve og militære og politiske Papirer fra Aarene 1848—50 med Aftryk af et altfor lidet kritisk sigtet Udvalg.

Ogsaa de sidste Bind af selve *Zeitschrift* bringer en Række Bidrag af Betydning for Hertugdømmernes Historie i 19. Aarh. Et af disse stammer fra en dansk Forfatter, idet Kaptajn K. C. Rockstrøh i Bindet for 1914 paa Grundlag af Embedsmænds Indberetninger (i det danske Rigsarkiv) skildrer Tilstandene under Invasionen i Hertugdømmerne 1813—14. Videre kan det nævnes, at Dr. Reimer Hansen i Aargangen 1912 fra Arkivet paa Heiligenstedten meddeler Kristian 8.s Brevveksling med Grev Otto Blome

og Otto Blomes Korrespondance med Statsminister Reventlouw-Criminil med værdifulde Oplysninger om den politiske Udvikling 1840—48. I Bindene fra 1914—15 findes to Afsnit af en Afhandling af Dr. F. Cierpinski, der med kritisk Benyttelse af et righoldigt Udvalg af den trykte Litteratur og med gentagen Berigtigelse af det Sybelske Værk skildrer Englands Politik i det slesvig-holstenske Spørgsmaal fra Aarene 1861 til Februar 1864; Forfatterens Hensigt er formentlig at fortsætte Skildringen for den følgende Tids Vedkommende.¹ I Aargangen 1915 giver Aamtsraad G. Adler, der tidligere har beskæftiget sig med Undersøgelser om Folkesproget i Slesvig, en Fremstilling af Sprogforholdene der paa Grundlag af den officielle Folke- og Sprogtælling den 1. December 1905.

Medens denne Behandling af et Emne, der fører ind i Nutidens Nationalpolitik, har en ganske saglig Karakter, kan det samme ikke siges om en Afhandling i Aargangen 1913: *Nordschleswig seit 1864* af Dr. E. Daenell, der dengang var Professor i Kiel, men senere er forflyttet til Münster i. W. Prof. Daenell, der er kendt for værdifulde historiske Arbejder, saaledes flere Værker om Hansaforbundets Historie, stiller sig i de nationalpolitiske Strids-spørgsmaal blindt paa et preussisk Standpunkt uden Forstaaelse af den historiske Udvikling i Slesvig. En nærmere kritisk Behandling af Prof. Daenells Artikel ligger uden for et videnskabeligt Tidsskrifts Rammer, men det bør paapeges, at Fremstillingens helt igennem ufyldstgørende citerede Kilder øjensynlig er et ret tvivlsomt Materiale, der i en Aarrække — indtil Verdenskrigens Udbrud — har spillet en Rolle i den daglige nationalpolitiske Kamp i Nordslesvig. Dobbelt besynderligt virker dette, naar netop Professor Daenell i *Historische Zeitschrift* Bd. 115, 162—65 i stærke Udtryk, der endog indbefatter »historisk Forfalskning«, angriber Dr. Mackeprang for hans med præcise Citater underbyggede Benyttelse af den danske Presse i Nordslesvig i Bogen om Nordslesvig siden 1864.

I det følgende Bd. 44 (1914) af det slesvig-holstenske Tidsskrift gjorde Gymnasieprofessor i Flensborg, H. Hansen, Prof. Daenells Afhandling til Genstand for en skarp Kritik for Ensidighed og

¹ En som Inauguraldisseration i Heidelberg 1913 udgivet Bog af C. Voelkle: *Die Haltung Englands in der deutsch-dänischen Frage Herbst 1863— Juli 1864*, der behandler det samme Emne, er i enhver Henseende utilfredsstillende og viser fuldstændig Ukendskab til dansk Litteratur.

uheldig Citeringsmaade, bl. a. med Hensyn til de ogsaa i denne Afhandling indeholdte Angreb paa Dr. Mackeprangs Bog. I samme Bind gav Prof. Daenell Gensvar herpaa og beklagede, at Prof. Hansen ved sine »saglig lige saa uberettigede som politisk kortsynede Indvendinger« havde sagt noget, der kunde være »Vand paa Møllen« for »Mackeprang og hans Venner«. Tidsskriftets Redaktion afsluttede dermed Diskussionen med den Motivering, at en Fortsættelse vilde gaa uden for Tidsskriftets Ramme. Man tør maaske haabe, at denne Opfattelse fremtidig overhovedet vil vanskeliggøre Fremkomsten af Afhandlinger af samme Art som Prof. Daenells. Dermed vil utvivlsomt bedst fyldestgøres det slesvig-holstenske Tidsskrifts Formaal, der en Gang af afdøde Prof. Fischer-Benzon blev udtrykt i Ordene: »Wir wollen der Wissenschaft und der Wahrheit dienen und nicht Politik treiben«. —

Den nye Grænse, som Verdensbegivenhederne vil drage mellem Danmark og Tyskland efter Folkenes Selvbestemmelsesret, saa nøje som praktisk mulig i Overensstemmelse med Nationalitet og Sindelag, vil forhaabentlig virke til, at de dansk-tyske Grænselandes Historie fra begge Sider fremtidig vil kunne behandles med endnu større Objektivitet end hidtil.
